

МИСЛИТИ – І ТВОРИТИ ДОБРО!

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 19 (588)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
11 жовтня 2023 року

УСПІХ

СТУДЕНТИ: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

ВИКЛАДАЧІ ТНМУ ЗДОБУЛИ ТРЕТЄ МІСЦЕ У ЗМАГАННЯХ З ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЦИНИ «SIMCUP-2023»

Викладачі кафедри екстреної та симуляційної медицини ТНМУ були учасниками Європейського конгресу з екстреної медицини EUSEM-2023, який відбувся в іспанській Барселоні. Цей захід спрямований на медичних працівників з галузі екстреної медицини. Конгрес зібрав понад 3000 спеціалістів з усього світу. Там була можливість дізнатися про нові розробки в екстреній медицині, поділитися передовим досвідом і поспілкуватися з однодумцями. Мали за честь познайомитися особисто з Джудіт Тінтінале, яка є автором відомого в усьо-

За звання найкращої команди змагалися учасники з Естонії, Бельгії, Туреччини, Франції, Ірландії, Великої Британії.

Симуляційні завдання охоплювали догоспітальний та ранній госпітальний етап. Метою всіх завдань було надати допомогу критичним пацієнтам (у тому числі педіатричним і травмованим). Серед «пацієнтів» були діти з важким нападом бронхіальної астми, із септичним шоком, травмовані з проникними пораненнями та хімічними ураженнями, масові випадки, реанімаційні заходи, критичні порушення ритму на тлі отруєння

му світі підручника з екстреної медицини, а також з іншими відомими науковцями та практиками цієї галузі.

У рамках конгресу відбулися змагання з екстреної медицини «SimCup-2023», в якому взяла участь команда з України. До її складу увійшли асистентки кафедри ТНМУ Антоніна Черватюк і Наргіз Джавадова, керівниця навчально-тренувального центру ПЗВО «Академія Добробут» Лілія Скольська, інструкторка ПЗВО «Академія Добробут» Анжеліка Шпачук. Супроводжувала команду доцентка кафедри екстреної та симуляційної медицини Галина Цимбалюк.

невідомою речовиною, вагітні з подальшими пологами тощо. Пройшовши всі етапи, наша команда посіла третє місце, поступаючись Бельгії та Ірландії, які здобули відповідно перше та друге місце.

Під час конгресу також організували виставку, в рамках якої учасники ознайомилися з новими сучасними технологіями та застосунками, що використовують в екстреній медицині світу.

Наступного року викладачі ТНМУ планують позмагатися з європейськими колегами у Копенгагені (Данія) в рамках EUSEM-2024.

Пресслужба ТНМУ

Адріана ГУМЕНЮК – студентка п'ятого курсу медичного факультету.

Стор. 5

У НОМЕРІ

Стор. 3

НАЯРМАРКУВАЛИ ДЛЯ ЗСУ ПОНАД 140 ТИСЯЧ ГРИВЕНЬ

Традиційний осінній добродійний ярмарок, що вже впродовж багатьох років поспіль відбувається в нашому університеті з нагоди Дня захисників і захисниць України, свята Покрови Пресвятої Богородиці, Дня Українського козацтва, цьогоріч видався надзвичайно багатим. Метою заходу був збір коштів на потреби Збройних сил України. Завдяки спільним старанням для потреб наших воїнів зібрали 140 тисяч 419 гривень.

Стор. 6-7

ДОЦЕНТ РОМАН СВИСТУН: «ПОВАЖАЮ ПРОФЕСІОНАЛІВ І ЗАХОПЛЮСЯ МУДРИМИ ЛЮДЬМИ»

На посаді декана факультету післядипломної освіти ТНМУ доцент Роман Свистун уже майже десятиліття. А от у хірургії – понад 30 років. За цей час встиг не одне життя врятувати та не одне покоління хірургів виростити. Каже, що завдання Вчителя не лише виховати професіонала, але й допомогти йому стати людиною з великою душею. Тоді й приходить успіх у професії та в житті.

100 ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЗЬМУТЬ УЧАСТЬ У ЗАВЕРШАЛЬНИХ ТРЕНІНГАХ

На базі Центру симуляційного навчання Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського 100 фахівців служби екстреної медичної допомоги візьмуть участь у фінальних тренінгах, щоб стати сертифікованими інструкторами. Після успішного завершення цих навчань вони зможуть навчати своїх колег. Це стосується тих представників центрів екстреної медичної допомоги, які наприкінці цього року закінчили навчання з курсу «Інструктор з надання догоспітальної допомоги».

Курс «Інструктор з надання догоспітальної допомоги» – один з базових етапів масштабної освітньої ініціативи щодо трансформації системи екстреної медичної допомоги, які є частиною спільного професійного навчання медпрацівників

бригад екстреної медичної допомоги в межах проекту Міністерства охорони здоров'я України та Світового банку.

Фінальний етап передбачає вдосконалення інструкторської майстерності стажерів.

Нещодавно навчання розпочали інструктори центрів екстреної медичної допомоги міста Києва, а також Черкаської та Кіровоградської областей, Запоріжжя, Дніпра, Луганщини, Донеччини, Одеси й Миколаєва. Решта інструкторів відпрацюватимуть навички впродовж наступного місяця.

Результатом стане те, що Україна отримає 100 сертифікованих інструкторів з надання догоспітальної допомоги, які зможуть навчати своїх колег – фахівців бригад екстреної медичної допомоги.

Тренінги відбуваються у суп-

роводі сертифікованих тренерів Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського, зокрема Арсена Гудими, Галини Цимбалюк, Антоніни Черватюк, Юрія Денисюка, Ольги Прохоренко, Романа Гука. Відповідальна за втілення цього проекту – Галина Цимбалюк.

Окрім того, фахівці ТНМУ розробили теоретичний курс для дистанційного навчання всіх працівників екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, який вже розміщений на онлайн-платформі. Авторами курсу є Арсен Гудима, Галина Цимбалюк, Антоніна Черватюк, Юрій Денисюк, Ольга Прохоренко, Роман Гук, Емілія Бурбела та Ольга Дутчак.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА

ТРИВАЛА СПІВПРАЦЯ З УНІВЕРСИТЕТОМ МАК'ЮЕНА: НОВІ ОБРІЇ

ННІ медсестринства ТНМУ впродовж понад 10 років підтримує тривалу й плідну співпрацю з університетом Мак'юена та Українським центром ресурсів і розвитку. Протягом цього часу ця співпраця принесла безліч важливих досягнень і можливостей для обох університетів.

Цьогорічного вересня співпраця отримала новий імпульс завдяки донації від наших партнерів – ноутбуків, які відкрили перед викладачами

ННІ медсестринства нові обрії можливостей у галузі освіти та наукових досліджень. Цей подарунок став ще одним кроком на шляху до покращення якості навчання та збільшення активності наших студентів і викладачів.

Крім того, ННІ медсестринства пишається успішними грантовими проектами, двосторонніми обмінами викладачами та студентами, організацією вдруге спільної міжнародної конфе-

ренції, а також проведенням спільним курсом «Глобальне здоров'я», який об'єднав освітянські спільноти обох університетів.

Ці ініціативи не лише підкреслюють нашу спільну відданість високому рівню освіти та розвитку, але й стимулюють нас до подальшого розширення нашої співпраці та досягнення нових вершин. Наша спільна робота має глибокий позитивний вплив на майбутнє здобувачів вищої освіти спеціальності 223 Медсестринство.

Інформацію надав ННІ медсестринства ТНМУ

ДОЛУЧИЛИСЯ ДО ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ДОБРОЧИННОЇ АКЦІЇ «ДЕНЬ ЗДОРОВ'Я ДЛЯ ПЕРЕМОГИ»

Викладачі кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки разом з прикріпленими кураторськими групами долучилися до добродійної події «День здоров'я для Перемоги».

Цей марафон зініціювали на-

передодні Українське лікарське товариство у Львові та Світова федерація українських лікарських товариств.

Подія присвячена Міжнародному дню лікаря та Дню захисників і захисниць України й мала на меті забезпечити низку ко-

рисних активностей, присвячених здоров'ю. Зокрема, надання можливості визначити власний серцево-судинний ризик, отримати знання зі здорового харчування та ментального здоров'я, освоїти основи долікарської допомоги, зупинки кровотеч.

Програма заходу рекомендувала, зокрема, звернути увагу на елементи скандинавської ходьби та теренкуру. В Тернополі студенти разом з викладачами із задоволенням відпрацювали «бігову доріжку».

Така подія відбулася в Німеччині, Словаччині та Швейцарії. Гасло таких активностей – привертання уваги до необхідності займатися фізичною культурою та робити це в задоволення. Саме так фізіологічно та з користю й потрібно підтримувати здоров'я!

Наталія ВОЛОТОВСЬКА, доцентка кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки

Учасники Всеукраїнської добродійної акції «День здоров'я для Перемоги»

СТУДЕНТИ РАЗОМ З ПРОСВІТЯНАМИ ЗБИРАЛИ КОШТИ НА ДРОН ДЛЯ 105-Ї ОКРЕМОЇ БРИГАДИ

Студенти Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського взяли активну участь у просвітницько-волонтерсько-

вич, Руслана Кушнір разом зі своєю кураторкою Орисею Смачило допомагали збирати кошти для придбання дрона для 105-ї окремої бригади те-

Студентки 386-ї групи медичного факультету разом зі своєю кураторкою Орисею СМАЧИЛО під час просвітницько-волонтерського заходу

му заході «Усе для перемоги». Цю добродійну акцію організували представники Тернопільського міського об'єднання Всеукраїнського товариства «Промсвіта» ім.Тараса Шевченка.

Студенти 386-ї групи медичного факультету, зокрема Оксана Візниця, Тетяна Чорна, Дарія Собчак, Владислав Книше-

риторіальної оборони. Представники ТНМУ продавали смаколики та книжки, ходили містом зі скриньками для збору коштів.

Спільними зусиллями всіх учасників та організаторів упродовж п'яти годин вдалося зібрати 56 тисяч гривень.

Пресслужба ТНМУ

ЗАМІСТЬ ТЕСТУВАННЯ ДЕМОНСТРУВАЛИ НАБУТІ ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ

У 2023-2024 навчальному році в Тернопільському національному медичному університеті відбулися зміни до робочої програми «Практика – симуляційний тренінг» для студентів медичного факультету шостого року навчання, зокрема до її контролюючої частини. Замість тестування студентам було запропоновано продемонструвати набуті практичні навички та роботу у сценаріях під час надання медичної допомоги хворому в невідкладному стані. На базі центру симуляційного навчання було розгорнуто 4 локації:

- Stop the bleed,
- BLS+PBLs,
- Менеджмент критичного дорослого пацієнта,
- Розширені реанімаційні заходи у дорослих.

Кожну локацію (сценарії, алгоритми та контрольні листки) розробили викладачі кафедри екстреної та симуляційної медицини – інструктори Всеукраї-

нської та Європейської ради реанімації.

Перша спроба такого підсумкового контрольного заняття відбулася 23 вересня. На локаціях, крім викладачів, додатково працювали студенти-парамедики 3-го року навчання, які доповнювали команду, що чи обстежувала пацієнта, чи проводила реанімаційні заходи. Зрозуміло, що студент-шестикурсник у цій ситуації став лідером такої команди. Тому додатково оцінювалися його комунікаційні та лідерські якості.

Додатковим заохоченням для студентів стала можливість отримати сертифікати ВГО «Всеукраїнська рада реанімації (ресусцитації) та екстреної медичної допомоги» за високі знання та вмиле виконання практичних завдань. Певна річ, що ці сертифікати суттєво доповнять їх портфоліо при подальшому професійному розвитку.

Пресслужба ТНМУ

РЕПОРТАЖ

НА ЯРМАРКУВАЛИ ДЛЯ ЗСУ ПОНАД 140 ТИСЯЧ ГРИВЕНЬ

Традиційний осінній добродішний ярмарок, що вже впродовж багатьох років поспіль відбувається в нашому університеті з нагоди Дня захисників і захисниць України, свята Покрови Пресвятої Богородиці, Дня Українського козацтва, цього року видався надзвичайно багатим. Метою заходу був збір коштів на потреби Збройних сил України.

«Ця традиція в нас уже установлена, щоразу захід відбувається успішно, та цього разу ярмарок перевершив усі очікування, – зауважує керівниця Центру виховної роботи та культурного розвитку Марта Руденко. – Відповідальність за організацію заходу завжди покладається на конкретний курс, нинішнього року були відповідальні кураторські групи 2-го та 4-го курсів. Попри

те, дуже багато зголосилося груп і з першого, і з третього, і зі старших курсів, вони телефонували, бронювали столи. Тож на нашому ярмарку сьогодні справді, як мовиться, не те, що яблуку, а й голці ніде впасти».

Голки, до слова, під час ярмарку щедро сипалися хіба що лише на... ляльку вуду путіна (Увага! Не сумніваємося у вашому почутті гумору, та все ж про всяк випадок зауважимо, що жодного стосунку до чаклунських маніпуляцій дійство не має, це лише своєрідна забава у воєнний час, елемент зняття психологічної напруги й, звичайно, можливість збору коштів). «Магічний» столик представляли п'ятикурсники медичного факультету Діана Олександрович та Адріана Гуменюк з Тернополя, Мар'яна Ковальчук з Хмельниччини, Анна Сергеева з Кривого Рогу та Валерій Місюра із Житомира. Чим же дивували гостей?

«Власне, найбільше поклали надію саме на цю ляльку й на печиво з передбаченнями для студентів-медиків. Ми самі вигадували ці передбачення, справді зрозумілі лише медикам, – з усмішкою ділиться таємницями підготовки до ярмарку Мар'яна Ковальчук. – Печиво ж власноруч випікала наша Діанка. Ще в нас представлені сільянки, які ми теж самі виготовляли, а наш одноклассник зробив цікавий сувенір – журавликів у пляшечці».

За сусіднім столиком – група ММ-229. Правильніше, за двома столиками: стільки смачних наїдків надбали для ярмарку!

«Наша група – збірня, – розповідає її представниця Олександра Сироед. – У ній багато студентів, які приїхали торік до Тернополя з Харківщини, Херсонщини, Запоріжжя, вирвавшись з окупації, або ж тось устиг і раніше. Тож ми організували тематичний стіл, на якому є харківське сало, запорізькі канাপки, херсонський оселедець і, звичайно, кавун».

Сама Олександра – з Криму. Переїхала в Энергодар Запорізької області ще до 2014 року, з початком повномасштабного вторгнення рашистів на українську землю змушена була шукати нову домівку та місце навчання. До Тернополя приїхала торішнього червня.

«Тут мені дуже подобається, – зізнається дівчина. – Особливо приємно вразили люди – вони дуже щирі й відверті. Ось і зараз під час ярмарку: підхо-

дять зі світлими усмішками, щиро дають гроші без решти. Особисто від себе я підготувала частування, поєднавши і кримські наїдки – закуски з моцарелою та грибами, і запорізькі – козацькі канাপки із салом і соленим огірком на духмяному чорному хлібчику. Хочемо, щоб усім засмакувало, бо ми дуже любимо Тернопіль та його мешканців».

Столик від групи ММ-609 також вражає розмаїттям. Як запевняє кураторка групи, асистентка кафедри невідкладної

медичної допомоги Ірина Ястремська, тут лише домашні страви. Цілковито все дівчата випікали самі: і пухкі кексиками, що тануть у роті, і неймовірно смачні сніданки з корицею та кремом, і піріжки за особливим сімейним рецептом, дбайливо поскладані у велику поливану макітру – щоб якомога довше зберігалися теплими.

«Ці піріжки з картоплею та курячим м'ясом – наша сімейна традиція, – мовить студентка групи ММ-609 Вероніка Єріна, уродженка Херсона. – Моя бабуся Ніна Василівна багато експериментувала з тістом, піріжками й, врешті-решт, винайшла власний рецепт. Передала його й мені. Тісто – заварне дріжджове. Піріжки смажаться на

спеціальним рецептом – і виходить дуже гарне та смачне вареннячко, що також має значний лікувальний ефект, тож його широко використовують у народній медицині, – пояснює Роман. – Зокрема, сосна містить багато фітонцидів, вітамін С, особливо добре її споживати за кашлю та захворювань горла».

«Насолодись порічкою, щоб рузська кров текла річкою», «Буде кохання до рання». Як гадаєте, про що це? Також про варення, але уже з порічок і вишень. Ці написи – колективна творчість групи ММ-226.

«Варення ми готували протягом усього літа з ягід домашнього саду, щоб мати можливість поласувати тепер і взяти участь у добродішному ярмарку, – каже студентка цієї креативної групи Наталія Мончак. – Про те, що ярмарок відбудеться саме тепер, дізналися лише напередодні. Кожен з наших студентів хотів долучитися. Особисто я приготувала патріотичне желе в двох кольорах нашого прапора. Трубочки, печиво, горішки – все пекли самі. Сподіваємося якомога більше зібрати грошей для наших захисників і віримо в якнайшвидшу Перемогу України».

Особливою окрасою ярмарку стала виставка предметів народного одягу й домашнього вжитку з приватної колекції асистентки кафедри загальної гігієни та екології Ориси Смачило. Запрошений на свято гість – завідувач відділу новітньої історії Тернопільського обласного краєзнавчого музею Володимир Пукач демонстрував відвідувачам ярмарку виставку, присвячену Українській повстанській армії.

Розмаїтий, дружний, смачний, яскравий, барвистий, галасливий, запашний, щедрий, багатий, гостинний, креативний був наш ярмарок на кожній своїй локації: і у внутрішньому дворіку адміністративного корпусу, і неподалік корпусу ННІ медико-біологічних проблем, і у корпусі стоматологічного факультету

шар, який частував усіх, хто бажав, доволі незвичними ласощами – варенням із соснових шишок.

«Варенням для ярмарку, власне, поділився мій добрий друг, який сам і виготовляє його. Годяться для цього лише молоді соснові шишечки розміром не більше 0,5 см-1 см, їх засипають цукром, переварюють за

ту та ННІ медсестринства. Але найголовніше – видався захід у ТНМУ напрочуд плідним і корисним: завдяки спільним старанням для потреб Збройних сил України зібрали 140 тисяч 419 гривень».

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА

«НАЙВАЖЛИВІШЕ – ЩОБ ПАЦІЄНТ НАМ ДОВІРЯВ. ДЛЯ ЦЬОГО ТРЕБА БАГАТО ВЧИТИСЯ»

Андрій Борох і Тельман Карамов – друзі й колеги-медики. Власне, познайомилися завдяки медицині, яка обох привела у відділ серцево-судинної рентгеноваскулярної хірургії КНП «Тернопільська комунальна міська лікарня №2», де нині проходять інтернатуру: Андрій – перший рік, Тельман – другий. Кожному випали непрості випробування: Андрій не склав контрольний іспит і його відрахували з ТНМУ, Тельман через війну змушений був покинути рідне місто та Харківський медуніверситет. Та все ж обоє зуміли подолати виклики й продовжують шлях до здобуття обраної професії.

– Андрію та Тельмане, як у вас з'явилася думка пов'язати своє життя саме з медициною?

Андрій: «Зазвичай, коли більшість людей приходять на роботу, вони щодня там виконують одне й те ж упродовж десятиліть. Мені так не хотілося. У медицині ж один день буває шквал завантаження, наступний – вільніший, а кожен випадок не схожий на інший. Узагалі в мене було кілька варіантів, де шукати професію: медицина, священство або кінематограф. Чому перемогла медицина? Відверто кажучи, навіть над цим не задумувався. Само собою так склалося. У мене в родині немає жодного медика. Батько – лісничий, мама – педагогиня в дитячому садочку. Хотілося відділитися, почати окремо свою справу, щоб потім не закидали, мовляв, пішов після когось на зігрите місце.

У Тернополі я теж, можна сказати, опинився волею випадку. Моє рідне місто – Камінь-Каширський, що на Волині. Після дев'ятого класу вступив у військовий ліцей, закінчивши який, вирішив йти на військову медицину у Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця. Для мене важливим було навчання саме за державним замовленням, для якого на цю спеціальність відвели 35 місць для хлопців і п'ять – для дівчат. Я в рейтингу посідав 27 місце, та рекомендація мені прийшла у Тернопіль, хоча це був мій третій пріоритет. З'ясувалося, що 12 місць скоротили. Так я й вступив у Тернопільський національний університет ім. Івана Горбачевського».

Тельман: «Я – зі Слов'янська Донецької області. Взагалі хотів стати футболістом, але мені сказали, що то не моє, я вмію отримувати якусь травму. А де травма – там медицина, тож вирішив – піду відразу в медицину, лікуватиму футболістів (сміється).

Якщо ж серйозно, то медицину обрав, бо вона мені подобається: тут завжди є й над чим поміркувати, і щось зробити, і допомогти людям – і це дуже приємно. Батьки мої не з цієї галузі. Втім, у медичному навчались двоюрідні брати та сестри. Наштовхнули на цю думку й мене. Вступив у Харківський національний медичний університет,

адже Донецьк на той час уже був окупований. Провчився шість років і саме на завершення шостого курсу розпочалося повномасштабне вторгнення рашистів в Україну. Так доля закинула мене в Тернопіль. Вступив сюди на інтернатуру».

– Що для вас видалося найскладнішим під час навчання в університеті?

Тельман: «Величезний обсяг матеріалу, який треба запам'ятати. Це дуже важко. Особливо складно мені давалася фармакологія, у Харкові з цієї дисципліни були дуже високі вимоги. Все інше минуло більш-менш гладко й цікаво. Фармакологія ж – це теорія, в мене з теорією завжди виникали труднощі. Мені значно легше давалися всі практичні заняття, тому й вибрав хірургію, а не терапію.

Ще один складний момент – коронавірус і дистанційне навчання. Ми не мали змоги прийти та отримати практичні навички в лікарні, адже тоді через COVID-19 не допускали до хворих. Теоретичний матеріал – це, звичайно, добре, але, скажімо, для мене краще один раз побачити практично, ніж тричі прочитати.

Андрій: «Особисто для мене найважчим в університеті був тестовий контроль. Я любив екзамени, коли приходив і спілкувався з викладачем. Тоді розвиваєш думку, викладач тебе слухає, може навіть допомогти, натякнути, адже неможливо знати все. На тестах же просто сидиш і вибираєш – це для мене було складно. Тож я три роки провчився, настав «Крок-1» – і я його не склав. Мене відрахували.

Відразу не хотів повертатися, тому ще це насамперед фінансове навантаження для сім'ї, адже після відрахування вже не маєш права відновити навчання на бюджетній формі в жодному університеті. Я не хотів, щоб батьки платили за мене. Та мене підтримав старший брат, приєднався й батько, переконавшись, що я прагну стати хорошим фахівцем. Після поразки, так би мовити (усміхається), я почав вчитися значно краще.

Чи шкодує, що так сталося? Аж ніяк. Якби не «вилетів», не зустрів би свою майбутню дружину. Вона зараз також проходить інтернатуру в третій лікарні, анестезіологиня».

– Чому для походження інтернатури обрали серцево-судинну хірургію?

Андрій: «У мене є друг, знайомий якого проходив інтернатуру саме тут. Ми з ним трохи поспілкувалися й він зауважив, що в цьому відділенні мало інтернів – лише він і Тельман. Цього ж року держава виділила більше місць, а чим більше державних – тим більше контрактних. Узагалі я обирав судинну хірургію, не сподівався, що буду пов'язаний ще й з кардіологією. Пройшов співбесіду в головного лікаря Ростислава Дмитровича Левчука, який затвердив мою кандидатуру. Звернувся до Олега Анатолійовича Гончарука – судинного хірурга, який є моїм теперішнім наставником, куратором інтернатури. І ось працюю вже третій місяць.

Який у нас алгоритм праці? У нас є кілька інтернів, яких курує Олег Анатолійович. Він представляє нас пацієнтам: «Це інтерн, мій помічник, він буде вас вести». Ми отримуємо історію хвороби, вивчаємо її, асистуємо під час операції, відстежуємо аналізи, робимо перев'язки, коли пацієнта виписують – знімаємо шви. Інтернатурою я дуже задоволений, бо здобуваю навички роботи й ведення пацієнта та безпосередньо під час операцій».

Тельман: «Вступивши сюди на інтернатуру, я спочатку працював у хірургічному відділенні, а також відвідував урологічне, бо мені дуже хотілося стати урологом. Утім, я ще не відкидаю цієї думки. Хочу порадити майбутнім інтернам перед тим, як вони остаточно оберуть спеціалізацію, побувати в різних відділеннях: поспробувати, подивитися, попрацювати й вирішити, що вам більше подобається

Тельман: «Для нас обох – наш судинний хірург Олег Анатолійович Гончарук».

– Маєте авторитетів у професії?

Тельман: «У мене немає. Кожен лікар, з яким працюєш, має свою методику ведення хворого, свою тактику лікування, свій стиль – і це класно. У кожного є чому навчитися та розвинути власне бачення».

Андрій: «Кожен профі в чомусь. Навіть одна хвороба має кілька методів лікування: хтось краще те робить, хтось – інше. Тож у мене авторитетів теж немає, принаймні поки що».

– Як вплинула на ваше життя війна?

Андрій: «Ми з одноклассниками відразу почали волонтерити. Звернулися до Марти Ігорівни Руденко, яка координувала нас. Згодом я долучився й до роботи гуманітарного складу Тернопільського м'ясо-

російською. У сім'ї ніхто не розмовляв українською, лише я й моя сестра, яка на рік старша. Коли ж переїхав сюди – перейшов цілковито на українську. З батьками розмовляю російською, вони українською не розуміють. Мені ж мови даються легко».

– У вас рідкісне для нашого краю ім'я.

Тельман: «Мої батьки обоє з Азербайджану, але я народився в Україні. В Азербайджані був, напевно, за все життя разів шість».

– У час війни мріяли та планували – не дуже вдячна справа, та все ж ви хотіли б залишитися в Тернополі чи шукатимете щастя деінде?

Андрій: «Я не люблю великі міста. Мені подобається Тернопіль. Тож у планах Тернопіль, є тут житло, одружився нещодавно. Буду тут».

Тельман: «Не знаю, відверто кажучи. Я б дуже хотів повернутися назад, бо то моє рідне місто. Подивимось, як буде».

– Маєте поради й побажання для своїх молодших колег, студентів: як не ставати на граблі, які можна та треба оминати?

Андрій: «Зрозуміло, що треба вчитися. Нічого не відкладати на потім. У нашому університеті є навчальна платформа Moodle. Для когось чудова. Та для мене стало великою помилкою, що я надав перевагу їй, а не книжкам. Краще такі книжки й конспекти. Раз прочитав – отже, раз побачив текст, а коли його конспектуєш, то і двічі читаєш, і ще й думаєш, що пишеш».

Тельман: «Так, я теж раджу дуже багато читати. Намагатися також ходити в лікарні. «Примірявшись» до майбутньої спеціальності, піти подивитися, як все працює насправді, тобто відвідувати з лікарнями пацієнтів. Так ще й значно легше запам'ятовується матеріал. Намагатися стежити за новинами, адже медицина не стоїть на місці. Тому треба читати нові публікації або ж записуватися на онлайн-конгреси. І відпочивати теж не треба забувати. Без відпочинку, як відомо, через кілька днів усе вивчене цілком звітриться».

Андрій: «Раджу слухати, як люблять казати студенти, нудних викладачів, бо вони не нудні, а справді хочуть вас навчити. Звісно, веселіше, коли прийшов викладач на заняття, дав тест, усі швиденько написали й побігли. Наче все чудово – йдеш додому, відпочиваєш, гуляєш».

Тельман: «А потім приходиш до лікарні та не знаєш, що робити».

Андрій: «Тому, коли той «нудний» викладач вмикає свою лекцію, яку він і сам розробив, хоче щось розказати, показати, то краще все ж його послухати».

Тельман: «І нічого не боятися. Намагатися все з'ясувати та спробувати».

Андрій: «І зрештою, пам'ятати, що ніхто тобі нічого не винен. Треба самому добиватися, а не гадати, що мене, мовляв, кудись та й розподілять чи прилаштують. Насправді все залежить від тебе, адже є рейтинг. Будь ласка, вчися – й у тебе будуть найкращі місця».

**Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА**

(Зліва направо) інтерни Андрій БОРОХ і Тельман КАРАМОВ

та що для вас найкраще. Зараз я веду хворих і в загальній, і у серцево-судинній хірургії».

– На початку вашої практичної діяльності в які моменти доводилося хвилюватися найбільше?

Андрій: «Зважаючи на те, що ми навчалися в квідний період і в час війни, то, на жаль, майже не мали доступу до пацієнтів. Здебільшого це були віртуальні пацієнти. А тут кожен пацієнт – цілком інша людина, з різним характером, настроєм, з різним баченням на життя та з різною фінансовою можливістю. Спочатку було дещо важко спілкуватися з кожним доступною для нього мовою, щоб пацієнт усе зрозумів, не відчував якогось тиску, наче ми до чогось його змушуємо, щоб він нам довіряв, нічого не приховував. Чи вдається це нам? Гадаю, що так. Принаймні пацієнти нам уже кажуть, що ми робимо перев'язки краще, ніж інші».

Тельман: «Дуже важко і стресово, коли не знаєш, як щось зробити або ж знаєш, проте ще не вмієш. Тоді дуже добре, коли в тебе є старші колеги, з якими можна порадитися. Адже ми в цю сферу щойно прийшли, тож ще багато чого маємо навчитися. У нас все попереду».

– У вас є старші наставники, які можуть підказати?

Андрій: «Для мене старший наставник – це Тельман» (усміхається).

комбінату, який тоді працював цілодобово: денна зміна виготовляла продукцію на продаж, нічна – на фронт. Тож я там, зокрема, розвантажував фури. До мене приєднався й старший брат, який живе в Києві, на той час він теж переїхав із сім'єю до Тернополя. Впродовж трьох місяців щодня я волонтерив. Навчання було дистанційне, тож мав таку можливість».

Тельман: «Мені довелося покинути все – усіх своїх друзів, будинок. Дуже важко. Повертатися є куди, але й зараз Слов'янськ дуже близько до лінії зіткнення. І там немає де вчитися: найближчий медичний університет у Краматорську, де теж дуже небезпечно».

– Чому ви переїхали саме в Тернопіль?

Тельман: «Випадково. Всією родиною ми приїхали до Львова на самому початку повномасштабного вторгнення, а тоді дуже було важко знайти там житло. У нас був знайомий у Тернополі, який сказав: «Прийжджайте, тут є де пожити». Ми й приїхали. Ці всі переїзди дуже сильно набридають і втомлюють, тому вирішили тут зупинитися. Місто нам сподобалося: чистеньке, маленьке, затишне».

– Тельмане, у вас чудова українська мова. Ви малечку нею розмовляєте?

Тельман: «Українську мову вивчав лише у школі, до того ж школа була російськомовна. В університеті нас спочатку теж ще навчали

АДРІАНА ГУМЕНЮК: «ОДЯГНУТИ БІЛИЙ ХАЛАТ І ДОПОМАГАТИ ЛЮДЯМ МЕНЕ НАДИХНУЛИ ТРИ ЧУДОВІ ЖІНКИ»

Студентка п'ятого курсу медичного факультету Адріана Гуменюк переконана, що встигати можна все за умови, якщо правильно розставити пріоритети. Вона активно долучається до добродійних заходів, любить зустрічі з друзями й нові знайомства, заняття спортом і мандрівки, але все ж головне в неї – навчання. «Або сьогодні вчишся і завтра будеш знати, як лікувати людину, або ж пропустиш цей момент і... Навіщо тоді взагалі вступати у виш?», – резонно запитує вона.

– Адріано, як змінила вас пономасштабна війна?

– Насамперед ці страшні події дали мені зрозуміти, що для справжнього щастя потрібно зовсім небагато, а ми завжди його шукали десь не там. Нині я щаслива тим, що маю можливість бути поруч з рідними, друзями. Не забуваю, що це завдяки нашим Збройним силам.

Вважаю, що трошки в мене були погіршеності, бо з 2014 року ще вживала російський контент, особливо блогерів, популярну музику, не вбачала у цьому глобальної проблеми. Та, як виявилось, проблема була. З 24 лютого минулого року це все, звичайно, припинилося. Нині навіть перегляд фільму в російськомовному озвученні для мене – табу. Якщо немає в українському – дивлюся в оригіналі, покращую англійську мову.

– Нині, коли життя безперервно наповнене тривожними подіями, в чому знаходите рівновагу? Як відновлюєте сили?

– Віднайти душевну рівновагу допомагають повсякденні справи: проживаю день за днем, роблю те, що потрібно робити – й це заспокоює. Відновлюю сили, напевно, найбільше у спілкуванні та теплих обіймах близьких людей.

Ще до початку великої війни я активно займалася спортом. І саме у спорті знайшла розвантаження від тривоги та стресу. Інтенсивні заняття спортом у перші місяці великої війни найбільше допомагали, як мовить, «вимкнути» голову.

– Знаю, вам допомагало також волонтерство, до якого ви активно долучалися й долучаєтеся і в університеті, і поза ним.

– Так, на початку війни я майже місяць долучалася до роботи волонтерського центру Івано-Франківського національного

медичного університету. Так сталося, що тато працював на той момент в Івано-Франківську, тож ми прийняли сімейне рішення поїхати до нього, щоб усім бути разом, адже ніхто не знав, як усе далі розвиватиметься. Вже в дорозі я відчувала, що просто сидіти не зможу, мені потрібно щось робити. Тож звернулася до керівниці Центру виховної роботи та культурного розвитку Марти Ігорівни Руденко з проханням, щоб вона допомогла мені сконтактувати з волонтерами Івано-Франківського медичного університету. Мої мама й сестра ходили в місцеву обласну раду плести сітки, а я волонтерила в цьому університеті, де познайомилася з багатьма людьми, які стали для мене близькими. І навіть знайшла там дуже добру подругу Вікторію, продовжуємо з нею тепле спілкування й нині. Робили ми різне: плели сітки, їздили у школи, де показували учням, як це робити, сортували ліки, формували аптечки.

Коли повернулася до Тернополя, також намагалася всім, чим могла, допомагати військовим. Зокрема, плела сітки на базі історичного факультету Тернопільського педуніверситету, адже мешкаю поруч. У нашому університеті чи не відразу приєдналася до команди, яка виготовляє окопні свічки для військових під керівництвом Олени Володимирівни Покришко. Нині в нас майже 100 людей, які сортують та обробляють бляшанки, топлять і заливають віск, закручують картон – всі етапи чітко відпрацьовані. Пригадую, яким на самому початку було наше виготовлення свічок і порівнюю з теперішнім – наскільки зуміли вдосконалити його технологію.

– Ви й до великої війни долучалися до добродійних справ університету?

– Так, кілька років поспіль разом з однодумцями ставали помічниками Святого Миколая, купували подарунки дітям і створювали їм святкову атмосферу. 2021 року відвідували діток з малозабезпечених сімей, торік – з родин внутрішньо переміщених осіб. Торішнє свято Миколая видалося особливим, багато дітей перебували під нашою опікою. Надзвичайно тишило й те, що до доброї справи долучилося дуже багато людей. Скажімо, батьки мого друга – підприємці, мають склад іграшок. Я звернулася, щоб закупи-

ти забавки. І вони мені не лише віддали іграшки за гуртовою ціною, а й оформили додаткову знижку та навіть подарували забавку. Так було також із закупівлею посуду. Всі люди, які дізнавалися, з якою метою ми це робимо, не хотіли залишатися осторонь, підтримували, хто як міг. Цього року я, звичайно, також знову буду помічницею Святого Миколая. Мені подобається не лише збирати подарунки, приходити до дітей та вручати їх, а й поспілкуватися, створити свято, подарувати позитивні емоції. Люди нас тепло приймають, запрошують на чай, пригощають солодощами. Бачити щасливі очі цих дітей – це незабутні враження на все життя!

– Які риси та вміння характеризують вас якнайкраще?

– Вічне бажання до самовдосконалення, відкритість у спілкуванні, ораторські здібності, володіння англійською мовою на достатньому рівні. Люблю нові знайомства. Цьогоріч отримала цікавий та корисний досвід роботи волонтера-медика в дитячому літньому таборі, який допоміг мені зрозуміти, що я ще й стресостійка (усміхається).

– Хто впродовж дитячих і шкільних років найбільше доклався до вашого формування?

– Насамперед – батьки, мама Галина і тато Ігор, які старалися з усіх сил моїй сестрі та мені дати найкраще. Також моя старша сестра Ірина, яка піклувалася про мене не менше за батьків. Це й Тернопільська школа №5, завдяки якій отримала ґрунтовні знання з англійської мови, і музична школа №1, де розвинули мої творчі таланти. Тішуся, що на мою шляху були лише найкращі вчителі,

які плекали мене й турбувалися, як про свою рідну дитину. І безумовно, це мої улюблені викладачі театральної студії «Третій дзвінок» Дмитро Валерійович Татарінов і Тетяна Василівна Кошильовська. Лише подорослішавши, я зрозуміла, наскільки сильно театральне мистецтво вплинуло на мене, як воно допомогло розкрити себе, навчило не боятися сцени, публічних виступів, відкрило ораторські здібності та розвинуло вміння спілкуватися з людьми.

– Хто ж вас надихнув стати лікарем?

– Це не сімейна традиція, хоча вона могла бути нею. Моя бабуся Ганна Іванівна працювала медсестрою в Центрі переливання крові у Тербовлі. Мама в якийсь період також хотіла вступати в наш медуніверситет, навіть їздила, цікавилася умовами вступу, та в кінцевому підсумку, надихнувшись прикладом улюбленої вчительки, стала вчителькою зарубіжної літератури.

Моя хрещена Оксана – операційна медсестра в онкологічному диспансері. Завжди, коли приходила до нас, розповідала про різні випадки на роботі. Я дослухалася до кожного слова, так мені було цікаво! Врешті моя лікарка-офтальмологиня Оксана Григорівна Хомишин – золота людина, яку дуже люблю й поважаю. Я потрапила до неї на прийом у третьому чи четвертому класі. Оксана Григорівна справила на мене надзвичайно позитивне враження. На її прикладі я відчула, як це – коли людина любить те, що робить, і тішиться успіхами в лікуванні своїх пацієнтів. Саме тоді в мене зародилася маленька думка про вступ до медичного університету, а остаточно рішення я прийняла в дев'ятому класі. Точно можу сказати, що ці три чудові жінки надихнули мене одягнути білий халат і допомагати людям.

– Що змінив у вашому звичному житті вступ до ТНМУ? Що найбільше вразило? Що було найважчим?

– Вразив професіоналізм більшості наших викладачів та їхня готовність і бажання поділитися знаннями. Зрозуміла, що навчання в медичному – це щоденна копітка праця. Щодня маеш докласти максимум зусиль, адже розумієш, що якщо сьогодні не вивчиш певну тему, то завтра за неї вже не сядеш, а післязавтра обов'язково «вилізе», що не знаєш її. Втім, я б не

сказала, що мені було аж надто складно вчитися. На першому курсі найважче було адаптуватися до нового ритму життя, влитися в навчальний процес, адже в школі вчителі просять учнів здати роботу, щоб поставити їм оцінку, а в університеті вже студенти бігають за викладачем, щоб він їх вислухав. А ще на першому курсі, пригадую, було складно добиратися до корпусу ТНМУ на вулиці Дорошенка (усміхається).

– До якого напрямку лежить душа?

– Точно знаю, що це буде спеціальність терапевтичного профілю, не педіатрія й не хірургія. Дуже поважаю ці спеціальності, але зрозуміла, що це не моє. А ось, що саме конкретно – ще не визначилася. Побажання та вподобання під впливом навчання можуть змінюватися. На першому курсі хотіла бути офтальмологом завдяки лікарці, яка мене надихнула. Та чим більше циклів вивчала, тим більше мене приваблювали й інші дисципліни. Можливо, коли буде список розподілу на інтернатуру, бачитиму, які спеціальності потрібні, тоді виберу остаточно.

– Яка людина, на ваш погляд, ніколи не зможе бути лікарем?

– Та, яка вибрала цей шлях лише з метою фінансового збагачення або ж коли це не власний її вибір і душа до цього не лежить. Якістю, якими, на мій погляд, обов'язково повинен володіти справжній лікар – чесність, доброзичливість, бажання допомогти абсолютно кожному.

– Де та як найбільше любите відпочивати?

– Люблю активний відпочинок. Мандрувати різними куточками України, милуватися красою Карпат і підійматися в гори. Найкращий відпочинок для мене – відпочинок з рідними. Обожаю також прогулянки з друзями, заняття спортом. Зі спокійного відпочинку люблю посидіти з книжкою в руках, почитати художню літературу, не пов'язану з медициною, але така можливість видається нечасто.

– Що зробите найпершим, коли дізнаєтеся про нашу Перемогу?

– Насамперед вшаную пам'ять тих, хто віддав своє життя за неї. Подякую тим, хто на фронті. А далі, гадаю, всі люди разом будуть тішитися, обійматися, святкувати. Після святкування Перемоги нам треба буде плідно працювати над відбудовою країни. І завжди пам'ятати, якою ціною її здобули.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА

На посаді декана факультету післядипломної освіти ТНМУ доцент Роман Свистун уже майже десятиліття. А от у хірургії – понад 30 років. За цей час встиг не одне життя врятувати та не одне покоління хірургів виростити. Каже, що завдання Вчителя не лише виховати професіонала, але й допомогти йому стати людиною з великою душею. Тоді й приходить успіх у професії та в житті.

«ПЕРЕКОНАНИЙ, ЩО ОСОБИСТІТЬ ЗАВЖДИ ФОРМУЄ ОТОЧЕННЯ»

– Романе Васильовичу, у вашому житті поєдналися хірургія та адміністрування, що більше до душі?

– Якщо відверто, то посади декана факультету післядипломної освіти не прагнув, якось так склалося. Запропонували й я погодився, бо люблю якісь новації, хотів спробувати себе ще й у цій сфері, а чому б ні? А от хірургія – це любов на все життя. Стати хірургом мріяв ще зі студентських років. Зізнаюся, що навіть планку таку собі поставив – досягнути рівня завідувача відділення. Тоді мені це

трібно саме їхній дитині. Мама – бухгалтерка, батько – агроном. Він усе літо, весну та осінь – у полі, я часто теж там бував. У школі був більше схильний до природничих наук – біології, фізики, хімії, любив математику. Вчився у восьмирічці в селі Криве тодішнього Підволочиського району, а у старші класи вже ходив до Скалатської середньої школи ім. А. Малишка. Хочу зауважити, що любов до предмета завжди йде від учителя, а з цих дисциплін у мене були дуже гарні вчителі. Також переконаний, що особистість завжди формує оточення. Тоді в моєму оточенні був старший на кілька років товариш Віктор, мама якого була вчителькою. Він закінчив школу з медаллю, часто їздив на шкільні олімпіади. А згодом вступив до Одеського університету на факультет фізики. Ми дружи-

Батьки Романа СВИСТУНА – Ярослава Степанівна та Василь Степанович (1968 р.)

здавалося вершиною всіх сподівань і плани в мене були доволі амбітні. Це були часи розквіту хірургічних шкіл Шалімова, Амосова, де впроваджували новітні хірургічні технології лікування світового рівня. Це спричинило фурор у тодішній медицині. Ці події дуже відгукнулися в мені, я ще більше захопився хірургією – почав відвідувати нічні чергування в лікарні, захоплюю спостерігав за майстерністю професора Сардака, Кулешова, доцентів Ляпіса, Дячука, Дейкала, які, звісно, нас, молодих, надихали. Мені хотілося на них рівнятися, досягнути й собі такого професійного рівня. Зізнаюся, нелегким був той шлях, але я накреслив собі перспективний план і крок за кроком, рік за роком його реалізовував, до завідувача відділення не дійшов (сміється, – авт.), але всі інші пункти наразі виконані.

– Коли зрозуміли, що медицина це ваш фах?

– Щодо вибору фаху, то, на мій погляд, тут першими радниками мають бути батьки, що трапилося й у моєму випадку. Хоча вони жодного стосунку до медицини не мають, але, напевне,десь інтуїтивно відчували, що по-

ли, спілкувалися, він розповідав багато цікавого про ці науки, які й мене захопили. Отож згодом і я почав їздити на олімпіади, здобував призові місця. Пригадалося, як прийшла до нас нова вчителька хімії Марія Михайлівна – молода, гарна, щойно після інституту. Мені хімія була до душі й вчителька, звісно, подобалася, тим більше, вона з великим захопленням викладала свій предмет. І ось шкільна олімпіада з хімії. У мене перше місце. А згодом обласна – і теж призове. Гадав,

Роман СВИСТУН (другий праворуч у першому ряду) серед третьокласників Кривенської восьмирічної школи, перша вчителька Іванна Теодорівна (1975 р.)

Доцент Роман СВИСТУН:

приїду, потішу свою наставницю чудовою звісткою, а натомість почув невтішну новину – вчителька померла в пологах. Ось така невесела історія. Але вона в моїй пам'яті назавжди.

Коли ж настав час вступати до інституту, то мама порадила мені медичний, вона ніби відчувала, до чого в мене лежить душа. Мені пояснювала це тим, що лікарська професія не дасть пропасти в житті, всюди згодиться. Адже медичної допомоги потребують усі, а яким буду лікарем, то вже від мене залежить.

– Отож ви дослухалися порад мами.

– Саме так. І подав документи до Тернопільського медичного інституту. Вступити в ті часи було дуже нелегко й не всім це вдавалося з першого разу. Тому більшість у нашій дружній 31 групі були вже люди з досвідом, хтось після чинної служби в армії, хтось після училища, лише нас троє після школи. Нашою перевагою було те, що ми мали свіжі теоретичні знання, а в них більший практичний досвід. Зі мною навчалися хлопці та дівчата із Закарпаття, із Сумщини, з різних районів Тернопільщини. Ми мешкали в гуртожитку й один одному допомагали. Дуже цікаво було слухати тих, хто відслужив в армії, вони стільки всіляких трафунків оповідали. Дійшло навіть до того, що одного разу мій товариш Костя (великий жартівник), цих байок наслухав-

шись, в одному товаристві все розповів так, ніби він в Мурманську служив. Ніхто навіть не здогадався.

– Хто з викладачів нашого університету вплинув на формування вас як майбутнього лікаря?

– Чомусь першим спав на думку професор Василь Степанович Пікалюк, який в ті часи був асистентом кафедри анатомії. Уявіть тільки: часи розвинутого соціалізму, одне гадають, а інше говорять, деякі теми

взагалі табуїзовані, але він на це не зважає – відкритий до студентської аудиторії, відвертий у поглядах. До того ж надзвичайно багатогранна людина, яка захоплюється літературою, музикою, звичайно, ми спочатку були трохи спантеличені такою відвертістю. Його кандидатська дисертація була присвячена «космічній» темі – мінеральній щільності кісткової тканини у стані невагомості. Своїми напрацюваннями він часто з нами ділився. Це було дуже цікаво. Групи, де він викладав анатомію, знали цей предмет якнайкраще та отримували

дискусію: «Ну ж бо, Романе, яка твоя думка з цього приводу?». З моїм першим науковим керівником теж дуже поталанило, під своє крило взяв нині професор Степан Несторович Вадзюк. Минуло небагато часу й у мене з'явилися власні доробки, а згодом мої дослідження з патології щитоподібної залози були надруковані у всесоюзних виданнях, зокрема, в журналі «Патофізіологія». Були роки, коли я очолював студентське наукове товариство. Мої перші наукові університети минули на кафедрі патофізіології, яка фактично відчинила мені двері в цей світ.

«ЗА РІК ІНТЕРНАТУРИ ЗДОБУВ ЧИМАЛИЙ ДОСВІД»

– Але одразу в науку не пішли?

– Я закінчив інститут з відзнакою, отож мав вибір – або йти навчатися в аспірантуру або ж здобувати досвід хірурга, але на Житомирщині, бо в нашому краї хірургів і зараз, і в ті часи вистачало. Я вибрав друге. Погодився їхати в село Базар на Жито-

Роман СВИСТУН (третій ліворуч) разом з членами будівельного студзагону (м. Тюмень, 1986 р.)

гарні оцінки на іспитах, він уболівав за кожного студента.

На другому курсі переді мною постало питання, а чи не зайнятися науковою роботою, бо я вже відчув таку потребу. І тут Василь Степанович рекомендує мене на кафедру патологічної фізіології, де найяскравішою особистістю була її завідувачка, професорка Олена Олексіївна Маркова – ікона стилю, інтелігентна, колоритна особистість й надзвичайно талановита науковиця. До речі, вона одна з перших у ті часи застосовувала інтерактивні методики викладання. Тому до кожної лекції я змушений був спеціально готуватися, бо вона могла будь-якої хвилини поставити запитання, викликати на

мирщину, там у лікарні запропонували ставку хірурга. Це був 1989-ий рік, незадовго після вибуху на Чорнобильській АЕС. Перший рік інтернатури минув в Житомирській обласній лікарні. Облздороввідом на той час керував Віктор Михайлович Пономаренко й мені дуже пощастило, бо він був хірургом і тричі на тиждень приїздив оперувати до лікарні, але о шостій ранку. Зрозуміло, що бажаючих асистувати йому такої пори не виявилось, але я ж завжди поруч. Асистував під час операцій на шлунку, підшлунковій залозі, жовчному міхурі. Доводилося ночувати в лікарні, готувати важких хворих до хірургічного втручання, багато часу проводив у реанімаційному відділенні.

«ПОВАЖАЮ ПРОФЕСІОНАЛІВ І ЗАХОПЛЮСЯ МУДРИМИ ЛЮДЬМИ»

За рік інтернатури здобув чималі досвід у хірургії. Друзі анестезіологи навчили інтубувати хворих, проводити катетеризацію підключичної вени.

Згодом мене призначили хірургом у центральну районну лікарню Червоноармійська, зараз це селище Пулини, там відпрацював три роки. Це була справжня школа життя та хірургії.

– Часто траплялися непередбачені випадки?

– Якось оперували пацієнта з шлунковою кровотечею. Приїхав санавіацією хірург із Житомира. Дали пацієнту наркоз, починаємо операцію, аж тут чоловік починає синіти. Молодий колега анестезіолог зробив декілька спроб інтубації трахеї, але безрезультатно. Кажу до нього: «Давайте, я спробую». Заінтубував, як годиться, й ми продовжили операцію.

– Кого вважаєте своїми наставниками по житті?

– Це передусім батьки, які не лише привели мене в цей світ, але дали перші життєві уроки. Вони завжди будуть для мене прикладом. З шаною та любов'ю згадую свого вчителя – завідувача хірургічного відділення у Пулинській райлікарні Павла Воєводу. Це був не тільки професіонал у хірургії, але й добропорядна людина, чуйний, душевний та надзвичайно сердечний чоловік. 1993 року, коли вступив до клінічної ординатури, доля звела з талановитим хірургом, вченим, професором ТНМУ Ігорем Яковичем Дзюбановським. Тоді він саме підкорив хірургічний Олімп, і працювати поруч, запозичувати досвід було для мене великим бонусом. Тож найкращі слова вдячності педагогу, професіоналові, який й

Роман СВИСТУН (другий ряд, перший праворуч) серед співробітників кафедри хірургії ФПО (2006 р.)

ня пацієнта на операційному столі, швидше загоюються рани та відбувається реабілітація. Звісно, мені довелося теж здобувати нові знання та вміння. Отож вчився у колег з Рівного, Києва, Кракова, які вже на той час мали більший досвід у малоінвазивних технологіях, так крок за кроком освоював інноваційні хірургічні методики.

– Чи не важко поєднувати роботу декана та хірургічну практику?

– Я вже розповідав, що для мене ця посада також була неочікуваною. Спочатку відмовлявся, але ж колишній ректор Леонід Якимович Ковальчук, знає, як умів переконувати, тому погодився. Вже 10 рік пішов, як я у цьому кріслі. Ставши деканом, по суті, керівником, я хотів, аби стосунки з колективом у мене були довірливими, а для цього потрібна гарна та ефективна комунікація. За своїм складом характеру я, напевне, можу назвати себе альтернативним управлінцем, тобто не нав'язую власної думки, даю повну свободу дій, бо звик довіряти людям. Звісно, трапляються робочі моменти, як і в кожному колективі, але я прихильник відкритого обговорення: зібралися, з'ясували причину, дійшли висновку – й крапка.

Кожна з кафедр університету, об'єднана у факультет, має свого керівника й ми обопільно вирішуємо нарізлі питання, моя ж справа лише координувати цей процес. Особливістю є те, що наш факультет госпрозрахунковий, це означає, що кошти заробляємо самі на себе. Надважливо зберегти колектив факультету, забезпечити викладачів роботою. Це досить не просто в умовах ковідної пандемії та під час війни. На щастя, нам це вдається.

«УКРАЇНА – ЦЕ НАЙПРЕКРАСНІША КРАЇНА У СВІТІ»

– Як дружина сприймає вашу зайнятість, не скаржиться, що на сім'ю вже часу не вистачає?
– Дружина Людмила теж ме-

дикиня, тому мені не доводиться довго пояснювати, чому в мене триваліший робочий день, чи я затримався на роботі. По-знайомилися ми в лікарні, вона працювала в терапевтичному відділенні другої міської лікарні, зараз керує медсестринським колективом ВАІТу. Одружився я за тодішніми стандартами пізно, все часу не вистачало, але тут головне результат – нині в мене чудова сім'я. Добре, коли є надійний тил і підтримка. Виховуємо двох прекрасних доньок, вони – моя радість у житті.

– Доньки теж обрали, як і батьки, медицину?

– Старша донька Юлія пішла нашою професійною стежкою, вона студентка 5 курсу ТНМУ. У вільний від навчання час працює медичною сестрою в реанімації. Почала працювати ще на канікулах, ця робота їй дуже подобається, вона наживо спілкується з хворими, вчиться комунікувати, виконувати певні маніпуляції. Тішуся, що вона здобуде такий досвід. Вітаю таку ініціативу ще й тому, що через

– Раніше, коли діти були молодшими, влітку любили подорожувати автівкою, навіть в Крим їздили. Взагалі ж найбільше часу із сім'єю проводжу в неділю, зранку йдемо на Службу Божу до храму, потім їдемо у село. Мама Ярослава Степанівна мене завжди чекає у своїй оселі.

– Що приносить вам відчуття насолоди?

– З плином років приходиться розуміти, що ті речі, які здавалися тобі колись такими дуже важливими, насправді вже й не такі важливі. А задоволення приносять цілком буденні, на перший погляд, речі – спілкування з дорогими тобі людьми, неймовірної краси призахідне сонце, розквітлий кущ троянди чи, скажімо, спілкування з тваринами. У нас дві кицьки й шпак. Дуже додає сил успіх дітей. Відчуття насолоди приносить спілкування з моїми друзями, з якими відпочиваю душею й тілом, займаюся спортом, подорожуємо. Завжди на зв'язку наша 31 група. Здається, з інститутських часів ми не розлучалися, бо й нині телефонуємо один одному, святкуємо дні народження, тобто активно комунікуємо, в нас дуже багато спільного. Багато моїх друзів зараз на війні. На жаль, Тарас Пастух отримав важке поранення, Любомир Крупа загинув. Молюся за них.

– Є речі, які змушують ваше серце битися частіше?

– Разом з друзями підкорив нещодавно Говерлу, від чого отримали незабутні враження. Коли стоїш на вершині, а поруч – хрест і майоріє наш прапор, то огортає відчуття гордості за країну. Це місце, яке дає тобі сили, натхнення, відчуття рівно-

Роман СВИСТУН з дружиною Людмилою й доньками Юлією та Іриною (2023 р.)

Згадався ще один випадок, коли доправили до лікарні дівчинку з важкою формою дихальної недостатності, а на дворі – зима, дороги всі замело, гвинтокрил також не дістанеться через туман (тоді ще працювала у нас санавіація), хоч плач. Дитинка – маленька, периферичну вену вколоти не вдалося. Педіатри у відчай, просять допомоги. І дякувати Богові мені вдалося катетеризувати підключичну вену. Вийшло з першого разу, дитинка «ожилла», педіатри вдячні, а в мене – «хвилина слави». Коли лікарі санавіацією все-таки дісталися, то теж дякували за підмогу. Про ці випадки я розповів ще й для того, аби молодь не лякалася села, районних, дільничних лікарень, бо саме там здобувається безцінний досвід. Звісно, в молодого спеціаліста має бути внутрішній стимул, власне его, яке його мотивує, надихає, харизма теж добра річ. Для того, аби відчувати себе повноцінним фахівцем, потрібно дуже багато докласти сил, знань, енергії, тоді й віддача обов'язково буде.

зараз щедро ділиться своїми знаннями з молоддю.

– Нині ви вже в ролі наставника, досвідченого хірурга, який врятував сотні, а може тисячі життів. Але й хірургічна наука дуже змінилася з тих часів. І вам довелося по-новому вчитися, освоювати нові технології...

– Так. Якщо раніше високим пілотажем вважалось вміння оперувати на шлунку (за цим оцінювали професійність хірурга), то наразі про це не йдеться, дещо інші стандарти. Нинішня хірургія зорієнтована найперше на безпеку пацієнта, я маю на увазі малотравматичні мініінвазивні операції, з використанням оптичних приладів, коли в полі зору хірурга добре проглядаються всі анатомічні структури, а це, відповідно, більш якісна, кваліфікована робота. В арсеналі хірургів сучасні девайси, зшивальні, зварювальні апарати, які допомагають з'єднувати та роз'єднувати тканини, проводити інші маніпуляції набагато якісніше. Відповідно зменшується тривалість операції, а відтак й перебуван-

Роман СВИСТУН (перший праворуч у другому ряду) з друзями на Говерлі (2023 р.)

ковідну пандемію наші студенти мали дуже мало практики, потім війна, знову дистанційне навчання, тому робота в клініці лише на користь. Молодша донька Ірина не обрала медицину, навчається в Західноукраїнському національному університеті, я поважаю її вибір.

– Часто проводите час з сім'єю?

ваги в душі. Україна – найпрекрасніша у світі.

– Яким правилом керуєтесь в житті?

– Намагаються бути чесним із собою та тими, хто мене оточує, поважаю професіоналізм, життєву мудрість. Вірю в нашу Перемогу й світле майбутнє України.

Лариса ЛУКАШУК

ОРДИНАТОРСЬКА

ТЕРНОПІЛЬСЬКІ ОНКОХІРУРГИ ЗАПРОВАДИЛИ НОВУ МЕТОДИКУ

Сучасна хірургія нині володіє інноваційними малоінвазивними технологіями лікування серйозних захворювань, які ще вчора, здається, були неможливими. Йдеться про сучасні методи лікування раку стравоходу. Процедура ендоскопічного стентування стравоходу запровадили нещодавно в Тернопільському обласному клінічному онкологічному диспансері. Втручання минуло успішно, прооперований почувається добре й це надихає лікарів на подальші перспективи в лікуванні цієї патології.

Онколог Володимир П'ЯСЕЦЬКИЙ, анестезіолог Юрій КАЛИНОБРОДСЬКИЙ, медична сестра Оксана МЕДВІДЬ, онкохірург Назарій ЧОРНИЙ, Олександр КУЧМІЙ обстежують пацієнта

За словами генерального директора Тернопільського обласного онкодиспансеру Леоніда Шкробота, лікарі медичного закладу постійно удосконалюють методику надання хірургічної допомоги пацієнтам: «Ендоскопічне стентування стравоходу є малоінвазивним, проте надзвичайно ефективним, бо відчиняє вікно нових можливостей для наших пацієнтів. Відтак вони можуть отримувати повноцінне лікування, зокрема хіміотерапію, променевою терапією, яку в нас проводять за європейськими та американськими стандартами».

Онкохірург торакального відділення Назарій Чорний каже, що оперативне втручання відбувається в умовах загаль-

ного знеболення та під ендоскопічним контролем, але найбільша його перевага в тому, що пацієнт може повноцінно харчуватися, тобто їжа вже вільно просувається стравоходом. Стентування стравоходу найперше потребували пацієнти з дисфагією другого або третього ступеня, коли зміни тканини пухлинного вузла, що перекривають просвіт стравоходу, не дозволяли їжі потрапляти у шлунок. «Колись у таких ситуаціях ми встановлювали гастростому, що, звісно, викликало певні незручності для пацієнта, – зазначає пан Назарій. – Встановлення ж стента, який, по суті, служить каркасом для стінок стравоходу, забезпечує вільне проходження їжі в шлунок». Отож кахектичні, виснажені хвороби пацієнти мають мож-

ливість відновитися за допомогою повноцінного харчування та продовжити спецлікування, тобто отримувати хіміо-, променевою терапією, що є основним у лікуванні запущених форм раку стравоходу. Сучасна методика дозволяє перевести пацієнта з неоперабельної стадії раку в операбельну.

Щороку за допомогою з приводу раку стравоходу до фахівців онкологічного диспансеру звертається загалом 300-350 осіб. Узагалі ж серед різних онкологічних захворювань рак стравоходу перебуває дещо відокремлено – з одного боку, ця патологія не посідає перші місця у структурі захворюваності та смертності, з іншого – це один з агресивних видів раку, що дуже часто призводить до смерті. За статистику, ви-

живаність пацієнтів зі злоякісним ураженням стравоходу протягом п'яти років становить менше 25%. Це зумовлено майже завжди запізнілою діагностикою, позаяк на ранніх стадіях рак стравоходу, як правило, має безсимптомний перебіг чи неспецифічні симптоми диспепсії. Клінічні особливості перебігу раку стравоходу пов'язані з анатомічною здатністю органа до розтягування. Тому пацієнт починає відчувати дисфагію лише коли діаметр просвіту стравоходу скорочується менше 14 мм. Через те люди звертаються до лікаря лише за значного поширення пухлини. Загалом тривалість анамнезу хвороби становить від двох до чотирьох місяців.

Назарій Чорний каже, що частіше хворіють чоловіки та ті, хто зловживає гарячою їжею, особливо любителі гострих приправ, спецій. Хто постраждав від хімічного чи термічного опіку, також потрапляють до групи ризику. Найбільше ця патологія поширена серед мешканців країн Азії, Японії, які, як відомо, полюбляють гостру їжу. Для нашої регіону найчастішим чинником, що провокує хворобу, є хімічний опік, тобто випадки, коли людина проковтнула оцет або іншу хімічну речовину та обпекла стравохід. Наразі в обласному онкологічному диспансері є достатньо сучасної медичної апаратури для діагностики раку стравоходу – комп'ютерний томограф, апаратура для проведення відеогастроскопії, з допо-

могою якої візуалізують пухлину, а також методики, які дозволяють провести гістологічне дослідження пухлини для адекватного та повноцінного спецлікування.

Та все ж таки фахівці наголошують, що рання діагностика відіграє головну роль у лікуванні раку стравоходу. Через відсутність якісної діагностики та лікування захворювання на ранніх стадіях у країнах з низьким і середнім рівнем доходу смертність від раку значно вища, ніж в економічно розвинутих країнах.

Лариса ЛУКАЩУК
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА

ЗАУВАЖТЕ!

Гарячий напій провокує рак стравоходу. Більш ранні наукові роботи виявили зв'язок між звичкою пити гарячий чай та ризиком розвитку цього типу раку. Проте вчені не змогли встановити граничні значення критичної температури цього напою. Це змогло зробити нове популяційне дослідження, в якому вивчалися дані 50 045 осіб у віці від 40 до 75 років, що збиралися протягом майже 10 років. Автори роботи проаналізували зв'язок температури споживаного чаю, вимірної об'єктивно й суб'єктивно на самому початку дослідження, з ризиком розвитку раку стравоходу. Після обробки даних з'ясувалося, що порівняно зі вживанням менше 700 мл чаю щодня температураю нижче 60 градусів Цельсія вживання 700 мл чаю на день з більш високою температурою було пов'язано з 90-відсотковим підвищенням ризику розвитку езофагіального раку. Отримані результати істотно підкріплюють уже зібрані дані, що вказують на зв'язок між вживанням гарячих напоїв і плоскоклітинним раком стравоходу.

ВИШКІЛ

СТУДЕНТИ-ПАРАМЕДИКИ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАННЯХ

На базі головного управління ДСНС України у Тернопільській області відбувся навчально-методичний збір з керівниками медичних підрозділів цієї служби в областях та Києві, закладів охорони здоров'я підрозділів центрального підпорядкування, закладів освіти цивільного захисту, підприємств, установ та організацій, які підпадають під управління ДСНС.

Першого дня збору учасники відвідали Центр симуляційного навчання ТНМУ «TESIMED», де мали можливість ознайомитися з діяльністю цього підрозділу. Потім професор Арсен Гудима про-

читав лекцію «Симуляційне навчання як напрям до якісних

змін у наданні медичної допомоги», в якій висвітлив не лише

технології симуляційного навчання в медицині, а й ефективність їх застосування при підготовці рятувальників. Відтак усі присутні стали учасниками майстер-класу з організації та надання домедичної й медичної допомоги під час надзвичайних ситуацій, а також медичного сортування. Лектор зацентрував увагу на ролі рятувальників ДСНС та їхньої медичної служби в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та взаємодії з медиками екстреної медичної допомоги та поліцією.

Другого дня збору на території будівельного об'єкта відбулися тактико-спеціальні навчання з надання домедичної та невідкладної медичної допомоги в умовах надзвичайних ситуацій з відпрацюванням

взаємодії служби медицини катастроф і підрозділів служби цивільного захисту. В цьому заході взяли участь студенти-парамедики третього року навчання. Андрій Ониськів, Станіслав Марценюк, Софія Баранович сформували бригаду ЕМД і продемонстрували власні знання та вміння поруч з професійними бригадами Тернопільського обласного Центру ЕМД і МК. Це був перший виїзд студентів-парамедиків на навчання на новій кареті ЕМД, яку ТНМУ отримав у рамках проєкту ВООЗ з підготовки фахівців системи ЕМД. Водночас усі парамедики-третьоккурсники були учасниками «постраждалими» й мали нагоду побачити технологію рятування та взаємодії медиків екстреної меддопомоги, рятувальників ДСНС і патрульних поліціантів.

Інформацію надав професор
Арсен ГУДИМА
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА

З ЛАВ ВІЙСЬКОВИХ МЕДИКІВ

ЮРІЙ ФУТУЙМА: «ПОТРІБНО ВИВЧАТИ ВІЙСЬКОВУ СПРАВУ, ТАКТИЧНУ МЕДИЦИНУ»

Доцент кафедри хірургії №1 з урологією імені професора Л.Ковальчука Юрій Футуйма 24 лютого 2022 року з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну пішов до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, щоб потрапити до лав ЗСУ й захищати Батьківщину. Вже понад рік він є військовим медиком.

«Я не навчався на військовій кафедрі, тож довелося медичну службу розпочинати з фельдшера. Це не створило для мене особливої проблеми, адже головним бажанням було турбуватися про життя захисників. На посаді фельдшера медичного пункту мав можливість виконувати свої обов'язки поблизу Куп'янська, на Донецькому й Луганському напрямках. Здебільшого моїм головним завданням було навчання військових і медиків, чим займаюся й тепер», – поділився пан Юрій.

Знову ж таки через відсутність теоретичної військової підготовки він змушений був самостійно

опанувати військову справу та тактичну медицину. Дивився багато відео, читав книжки, а також здобував практичні навички під час вишколів від амери-

канських хірургів-волонтерів добровільної організації MedGlobal, італійських парамедиків та інших.

«Я, наприклад, не мав навичок з тактичної медицини, бо нас цього не вчили. Теперішнім студентам в цьому сенсі пощастило більше, адже вони мають можливість під час навчання освоювати та шліфувати навич-

ки з домедичної допомоги, брати участь у тренінгах.

Щодо бійців, то ті, хто ще не побував на передовій, ще не розуміють сповна важливість вміння надавати допомогу. Ті, хто має бойовий досвід, дуже ретельно освоюють всі ази тактичної медицини. Вони розуміють, що втрат від кровотеч може бути багато. Саме ця категорія військових просить показати їм, як можна врятувати своє життя та життя побратима. Вони діляться своїм досвідом», – додав Юрій Футуйма.

Нині Юрій Михайлович пліч-о-пліч у війську зі своїми студентами. Вони після навчання на військовій кафедрі мають вищі посади, офіцерські звання та є його керівниками. Попри це, всі відчувають себе єдиною командою, тому колегіальність на першому місці.

«Я поважаю їх за те, що вони – мої студенти та мають дуже чітку громадянську позицію. І навпаки вони мене поважають як свого колишнього викладача й наставника. Ми дуже тісно

співпрацюємо та діємо як одна команда. Я завжди до студентів ставився як до своїх колег, а під час війни це ставлення кристалізувалося сильніше. Є старші випускники університету, я їх знаю з тих часів, коли був ще молодим викладачем. У нас незначна різниця у віці, то ми спілкуємося на «ти». Є студенти, яких я ще не вчив, а вони вже на 3 курсі. Вони сподіваються, що матимуть можливість бути в мене на заняттях. Зараз формується медична рота, а за ці майже півтора року повномасштабної війни я став лікарем-ординатором і невдовзі отримаю звання молодшого лейтенанта», – дуже тепло відгукнувся про стосунки у військовому колективі доцент ТНМУ.

Він наголосив на тому, що ніколи не мріяв про кар'єру військового й хоче повернутися до викладацької роботи.

Під час перебування у фронтовій зоні обов'язком Юрія Футуйми була евакуація поранених і навчання військових. Він також наголосив на силі та важливості молитви. «Я постійно молюся та рекомендую всім. Це мені не раз допомагало. Були такі випадки, коли уникали лобових

зіткнень під час евакуації, бо машини їздять на великих швидкостях, адже це фронт. Раз було таке, що вирішили трохи швидше закінчити навчання. Приїжджаємо наступного дня, а на тому місці, де були навчання, вирва від ракети. Тобто хтось побачив, що вчимося – й здав координати рашистам. Якщо б навчання тривали довше, то жертв було б багато», – розповів Юрій Футуйма.

Студентам бажає, щоб вони навчалися. «Я їм казав і під час мирного часу, що університет зобов'язує навчатися та жити повноцінно, бо це молоді роки й людина відкриває світ. Скажу, що потім важко довчити те, що пропустив у виші. І ще одне завдання – бути готовим обороняти Батьківщину, тому потрібно вивчати військову справу, тактичну медицину й багато іншого», – твердить доцент Юрій Футуйма.

Тим часом Юрій Футуйма висловив подяку ТНМУ за допомогу у вигляді портативного ноутбука для ведення медичної документації та за постійну підтримку й сприяння.

**Яніна ЧАЙКІВСЬКА,
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА.**

ТВОРЧІ ЗУСТРІЧІ

ЦІКАВІ РОЗПОВІДІ МЕРЕЖИЛИ ПОЕЗІЇ ТА ПІСНІ

У рамках Декади відчинених дверей у бібліотеку ТНМУ на зустріч зі студентами завітали творчі гості – поетка Леся Любарська та її чоловік Валерій Богаченко.

Бібліотекарка Тетяна Майовецька, відрекомендовуючи Лесю Любарську, зокрема, зазначила, що вона українська письменниця, жур-

не вперше) була присвячена її творчості, що торкається багатьох важливих тем: історії, мови, культури, віри в Бога, стосунків між людьми, а також найважчої для нас зараз – теми війни. Леся Любарська представила присутнім поезії та пісні на власні слова, присвячені пам'яті всіх, хто поклав життя на російсь-

підданство, я їду в Україну, там буду вмирати». Так і сталося, він помер молодим, а бабуся виростила трьох дітей, середульша – моя мама, якої також уже немає».

Своїй мамі та всім матерям пані Леся присвятила не одну зворушливу поезію. Кілька з них продекламувала студентам, наголосивши, щоб ніколи не забували найближчу людину, яка подарувала їм життя, та огортали своїх матерів любов'ю, увагою й турботою ще зараз, доки вони з ними, аби не шкодувати потім за втраченим часом.

«Від мами мені дісталася надмірна емоційність, чужі біди мене дуже зачіпають, особливо хвилююся, коли ображають дітей та старших людей, яким захистити й відстояти себе найважче. По татові ж я – гуцулка. Від нього мені передався бунтівний характер. Ніколи не мирюся з несправедливістю. А ще я щаслива, що дав мені Бог талант до творчості. Впевнена, що кожній людині має талант. Та хтось відчув його у собі та розвиває, а хтось махне рукою – й так той талант зачухне. Тож хто з вас талант у собі відчуває, прошу, не закопуйте його, крім своєї професії, розвивайте свої захоплення, ніколи не забувайте про саморозвиток і самовдосконалення», – звернулася Леся Любарська до студентів.

Цікаві розповіді мережили поезії, які зачитувала сама авторка, та пісні на її слова у виконанні Валерія Богаченка. На завершення зустрічі Леся Любарська відповіла на численні запитання присутніх.

**Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА
Світлина Миколи ВАСИЛЕЧКА**

ЮВІЛЕЙ

17 жовтня виповниться 60 років доцентів кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки ТНМУ Ігорю Богдановичу ПАНЬКІВУ
Вельмишановний Ігорю Богдановичу! Сердечно вітаємо Вас із 60-літтям!

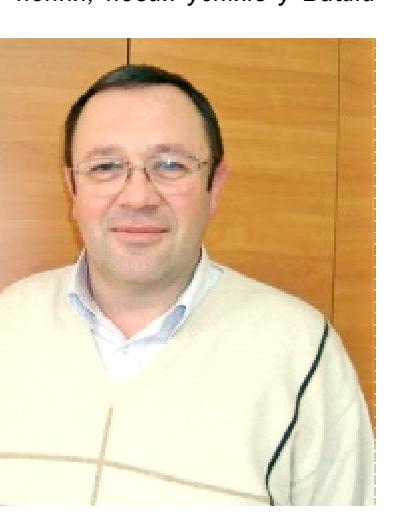
Після закінчення Вінницького медінституту імені М.І.Пирогова, восьми років практичної лікарської роботи у стінах Тернопільського медуніверситету Ви успішно пройшли 21-літній трудовий шлях клінічного ординатора та аспіранта кафедри терапії ФПО, асистента, старшого викладача, а тепер – доцента кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як відомого науковця, досвідченого педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для на-

слідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Ігорю Богдановичу, мирного неба, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій

шляхетній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Хай сміється доля, мов калина в лузі,
У родиннім колі, серед вірних друзів.
Хай крокують поруч вірність і кохання,
Хай здійсняться мрії і усі бажання!

Ректорат і профком ТНМУ імені Івана Горбачевського

Леся ЛЮБАРСЬКА та Валерій БОГАЧЕНКО під час творчої зустрічі зі студентами

налістка, культурно-громадська діячка, просвітянка, сценаристка. А ще – поетка-піснярка, яка співпрацює з багатьма композиторами нашої країни. У творчому доробку має нині 23 поетичні збірки. Пані Леся – часта гостя обласного та українського радіо, де пропагує українську культуру, традиції, правдиву історію, з такою ж метою друкується в періодиці.

Чергова зустріч зі студентами (адже в нашому закладі пані Леся

ко-українській війні. Дуже хвилює її також доля українців, які, тікаючи від страшних подій, змушені проживати нині не в рідному краї.

Поділилася Леся Любарська з молоддю й цікавими фактами своєї біографії: «Я – з Борщєва. Народилася у зовсім небагатій родині. По маминій лінії я – з переселенців. 1946 року, операція «Вісла», бабуся з чоловіком і трьома дітками переїхала сюди, бо дідусь сказав: «Нізащо не братиму польське

ПІДСУМКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

(Продовження. Поч. у №18)

До кінця 1970 року кількість гуртківців зросла до 400, що складало майже 20 відсотків від загального числа студентів. Рада СНТ ініціювала новий організаційний захід – планування наукових досліджень на найближчі 2-3 роки. Спільним наслідком студентських досліджень стала XIII наукова конференція, що відбулася 16-17 квітня 1970 року. 16 квітня функціонували секція теоретичної медицини та дві секції клінічної медици-

ли студенти VI курсу (Б.В. Голод, О.В. Попроцький, Е.В. Ландяк, П.П. Кузів, В.Ю. Нечипорук та ін.).

19-20 жовтня 1971 року в Москві відбувся Всесоюзний зліт студентів. Ця подія позначилася на багатьох сторонах студентського життя, в тому числі й на студентській науці. Вчена рада інституту поставила завдання досягти 30% охоплення студентів гуртківською роботою.

6-7 квітня 1972 року відбулася XV студентська конференція. 6 квітня

Куратор СНТ, проф. М.П. СКАКУН вручає грамоту та премію Й.Ф. ГЛУХОВСЬКОМУ

ни. 17 квітня роботу завершили пленарним засіданням, яке фактично можна розглядати як четверту секцію. Активну участь у роботі СНТ проявили 42 студенти випускного курсу, особливо А.М. Масик, Л.А. Гейнак, Я.Я. Боднар, О.Я. Порохняк, Й.Ф. Глуховський.

Кураторка СНТ, проф. О.О. МАРКОВА (1971 рік-25 квітня 1984 року)

У 1970-1971 навчальному році гостро постало питання про масове залучення студентів до наукової роботи. Вчена рада зобов'язала завідувачів кафедр довести чисельність гуртківців до 2-4 на кожного викладача. Науковою керівницею СНТ затвердили проф. О.О. Маркову. Головою ради СНТ обрали І.О. Юхимця.

На XIV студентській науковій конференції було заслухано та обговорено понад 50 доповідей за матеріалами досліджень, виконаних протягом останніх двох років. Конференція відбулася у формі засідань секції теоретичної медицини, двох секцій клінічної медицини та пленарного засідання, на якому суспільній тематиці віддали лише дві доповіді. Решта вісім доповідей стосувалися питань фізіології та медицини. На пленарному засіданні виступили студенти Тернопільського педінституту Л.Н. Лебедева й Ю.Б. Калінович (каф. зоології). Спеціально підкреслено той факт, що багато наукових досліджень викона-

одночасно працювали шість секцій – фізіологічна, морфологічна, хірургічна, терапевтична, секція загальної гігієни, соціальної гігієни та охорони здоров'я, шкірних, венеричних та інфекційних хвороб. 7 квітня відбулося пленарне засідання. Нарешті в роботі конференції взяли участь члени СНТ інших навчальних закладів. На фізіологічній секції виступив Л.М. Следзь (Тернопільський педінститут), на терапевтичній – В.Г. Тресков (Рязанський медінститут), на пленарному засіданні – А.Н. Морозов (Вінницький медінститут).

Уперше куратори секцій після кожного засідання, обговоривши доповіді, виділили I, II і III місця. З цією метою до програми конференції додавалося «Положення про роботу секційних засідань». Доповідачів, чий роботи посіли I-II-III місця, нагородили грамотами: за I місце – 15 студентів, за II місце – 11, за III місце – 14.

Активну зацікавленість у роботі ювілейної конференції проявили студенти випускного курсу (21 доповідь). Призові місця посіли доповіді М.Ф. Корнелишина, В.С. Кравченко, В.Ф. Каменева, Т.П. Штефан, Л.М. Алхімової, В.В. Апостолюка, П.П. Горбенка. Їх нагородили грамотами та пам'ятними подарунками.

Президія XVI студентської конференції (зліва направо): в першому ряду проф. М.П. СКАКУН, проф. О.Н. ЛЮЛЬКА, голова ради СНТ О.М. КРАЄВСЬКИЙ, проф. О.О. МАРКОВА, проф. О.Т. ХАЗАНОВ, проф. Н.І. ТУМАШОВА; в другому ряду – проф. О.В. ПЕРОВ, проф. М.Г. МАСИК, доц. Ф.Ф. ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Виступає з доповіддю М.Ф. КОРНЕЛИШИН (1972 рік)

Крім того, міськом ЛКСМУ нагородив грамотами І.О. Юхимця, М.Ф. Корнелишина, О.М. Краєвського, Л.П. Огій, Р.В. Островського, В.В. Коптюха, Л.І. Шедько, М.О. Філіпову, І.К. Венгера, М.Я. Лютого.

12-13 квітня 1973 року відбулася XVI студентська конференція (вісім секційних та одне пленарне засідання). Було заслухано 116 доповідей 163 виконавців. На конференцію прибули студенти Київського медінституту В.Г. Затєєва, В.І.

ти в двох напрямках – як науково-дослідну роботу студентів (НДРС), так і навчально-дослідну роботу студентів (УДРС), до того ж УДРС вважалася саме тим відрізком роботи, який повинен був забезпечити масовість студентської дослідницької діяльності відповідно до настанов Всесоюзного зльоту студентів. Уперше три студенти IV курсу ввійшли до складу з виконання госпдоговірної теми. 13 грудня 1973 року вперше відбулася

Голова ради СНТ І.О. ЮХИМЕЦЬ вручає нагороду (1972 рік)

Шкода і І.М. Соломенко з доповіддю «Аплогрансплантація яєчка на артеріально-венозній ніжці».

За I місце 11 студентів нагородили грамотами й пам'ятними подарунками. За II місце грамоти отримали 20 студентів, за III – 21 студент. За активну участь у роботі конференції оголосили подяку 28 студентам (І.М. Дейкало, Ю.С. Шугалей, М.І. Коробій, В.В. Башняк, Б.Г. Бугай, В.С. Пикалюк та інші).

Узагалі 1972-1973 навчальний рік приніс багато нововведень. У жовтні було створено координаційну раду з керівництва СНТ, до складу якої ввійшли проф. О.О. Маркова (голова), доц. Л.П. Кушнір (заступник з клінічних кафедр) і канд. мед. наук В.Ю. Ільїн (заступник з теоретичних кафедр). Роботу СНТ почали планувати та організувати

студентська конференція іноземними мовами. 20 грудня СНТ організувало конференцію на тему «Сучасні проблеми деонтології», вважачи її однією з форм УДРС.

1973-1974 навчальний рік став етапним для СНТ. Кількість гуртківців зросла з 32 до 38, а число гуртківців – з 414 до 800. Була організована перша студентська науково-дослід-

Секційне засідання XVII студентської конференції

на проблемна лабораторія при кафедрах фармакології та патологічної фізіології. Проблема, яку розробляли студенти, належала до найважливіших у космічній біології й медицині, в практичній медицині взагалі. Студенти вивчали вплив гіпокнізії на організм з використанням складної

апаратури. Інститут увійшов до числа 10 найкращих вишів Союзу за рівнем організації та діяльності СНТ і посів четверте місце серед медичних ВНЗ СРСР за результатами Всесоюзного огляду-конкурсу на найкращу організацію НДРС, організованого в 1971-1972 роках МВССО СРСР і ЦК ВЛКСМ. Головою ради обрали студента III курсу В.Г. Карпука. Наукове керівництво здійснювала проф. О.О. Маркова.

11 квітня 1974 року згідно з наказом ректора І.І. Гетьмана відбула-

Голова ради СНТ В.Г. КАРПУК (11 лютого 1974-квітень 1975 року)

ся XVII студентська конференція, присвячена 30-річчю звільнення Тернопільщини від німецько-фашистських загарбників. Цим наказом були започатковані Дні науки, вільні від занять.

На одному пленарному та 16 секційних засіданнях було заслухано 195 доповідей, виконаних 298 студентами. Вперше у структурі конференції з'явилися окремі секції біології, біохімії, фармакології з токсикологією, гігієни, військової медицини, охорони здоров'я матері і дитини, психіатрії та невропатології. В роботі конференції взяли участь члени СНТ з восьми медичних інститутів (Москва, Саратов, Ярославль, Караганда, Калінін, Ужгород, Астрахань, Полтава).

За роботи, які зайняли призові місця на XVII студентській конференції, грамотами та пам'ятними подарунками були відзначені: за I місце – 39 студентів Тернопільського медінституту, за II місце – 28,

за III місце – 33. Нагородили також грамотами та пам'ятними подарунками 17 членів СНТ інших медичних вишів.

Василь ФАЙФУРА,
професор

ДАЛІ БУДЕ

ВОЛОСЬКІ ГОРІХИ – ЛІКИ ВІД УСІХ НЕДУГ

Під вікном моєї кухні виросло деревце волоського горіха. Кожного ранку, вже багатороків, не забуваю навідатися, як там мій горіх почувається, чи не змерз, бува, під час несподіваних заморозків навесні та чи не засохло його листя літньої спеки. Кілька тижнів тому горіх був щедро обліплений зеленкуватими плодами, які достигали, тріскалися й падали додолу прямисінько під ноги переходим чи на зелену траву. Якось глянула у вікно, а на самісінькому вершечку, що сягнув майже третього поверху, величезна пташка сидить, вгледілася ближче, а то хлопчина труситься на гілці, горіхи у пакет зриває. Припали, вочевидь, йому до смаку ці плоди, що так високо не побоявся дістатися за ними.

Але не лише смаковими якостями цінний волоський горіх, але й своїми лікувальними властивостями. Адже в ядрах міститься до 20% білка з усіма незамінними амінокислотами, крім того, вітаміни Е та F, С, Р, токоферолі, багатий мінеральний комплекс, зокрема, залізо, кобальт, фосфор, фтор, мідь. З огляду на це, горіхи мають не лише неабияку харчову, а й лікувальну цінність: гартують захисні сили організму, стимулюють діяльність головного мозку, активізують м'язовий апарат,

слугують захистом від застуд, раку, тромбофлебіту, атеросклерозу, хвороб травного тракту, старіння тощо. Якщо порівняти кілограм горіха з іншими продуктами, то виявиться, що за по-

живністю він рівнозначний кілограму м'яса, риби, літру молока, кілограму хліба, картоплі та груш разом узятих.

Ядро горіха за калорійністю поживніше від пшеничного хліба втричі, картоплі – в сім, молока – в одинадцять, а від плодів різних садових культур – приблизно в п'ятнадцять разів. Отож щоранку давайте дітям одну ложку волоських горіхів з медом як противірусний засіб. У такому поєднанні користь горіхів зростає багаторазово й ця суміш помічна в разі залізодефіцитної анемії, підвищуючи рівень гемоглобіну природним шляхом. Бабусям і дідусям корисна від головного болю, склерозу, безсоння й гіпертонії. Норма для майбутніх мам – три го-

ріхи, які позитивно впливають на повноцінний розвиток плоду. У період годування достатньо два горіхи, щоб молоко стало жирним, поживним і солодким. Літнім людям регулярне

вживання горіхів поліпшить пам'ять і нормалізує роботу кишківника. І не варто боятися великого відсотка жиру, бо наявність жирних поліненасичених кислот (Омега-3 й Омега-6) знижує кількість жирів у крові. Тому горіхи рекомендовано також хворим на атеросклероз, гіпертонію та інші серцево-судинні недуги.

КОРИСНІ ГОРІХОВІ РЕЦЕПТИ

Для очищення судин: змішати волоські горіхи, подрібнені разом з родзинками й медом у рівних пропорціях (по 200 г), із соком половинки лимона. Вживати тричі на день по 1 ст. л. за 20 хв. до їди.

За атеросклерозу: 10 плодів

волоських горіхів змішати з трьома зубчиками розтертого часнику, додати 1 ст. л. соняшникової олії, можна намащувати на хліб.

Для вигнання гельмінтів три дні поспіль їсти горіхи в певному режимі: за 30 хв. до сніданку з'їдати 6 плодів, до обіду - 5, а до вечері - 3.

ДОПОМОЖУТЬ ПОПОВНИТИ НЕСТАЧУ ЙОДУ

За будь-яких патологій щитоподібної залози (горіхи містять велику кількість йоду) для лікування використовують настоянку перегородок із шести горіхів, які настоюють в 0,5 л горілки в темному місці два тижні. Потім настоянку проціджують і

п'ють по 1 ст. л. двічі-тричі на день до їди. Щоб визначити нестачу йоду в організмі, потрібно на ніч зробити ним кілька смужок на плечі. Якщо до ранку вони зникнуть – йоду вам бракує.

Приготування настоянки з перегородок: подрібнені внутрішні перегородки з 30 горіхів залити 200 мл горілки. Щільно закрити й витримати в темному місці один тиждень. Проти коліту: 10 крапель настоянки розвести в 1 ст. л. води й пити до їди чотири рази на день не менше два місяці. Під час лікування діабету та його симптомів треба таку настоянку вживати щоранку протягом місяця – по шість крапель перед сніданком.

Корисний також відвар: на дві склянки холодної води потрібно півсклянки перегородок. Довести до кипіння й витримати на слабкому вогні 10 хв., перецідити й охолодити. Вживати по 1 ст. л. до їди протягом 1-4 тижнів для зниження рівня цукру й за діабету (а от сам плід з'їдати не рекомендують), також відвар нормалізує роботу гормонів і зміцнює імунітет.

У разі кон'юнктивіту перегородки змолоти в млинку для кави до стану порошку й залити холодною водою в пропорції 1:3. Довести до кипіння, дати помліти 20 хв., остудити й ретельно перецідити. Змочувати цим відваром ватні диски й накладати на повіки впродовж двох тижнів.

Ефективний засіб, завдяки якому можнавилікуватися від мастопатії й фіброми матки: 25 перегородок настояти в 100 мл спирту 10 днів. Пити у співвідношенні 20 крапель на 50 мл окропу два місяці. У разі потреби повторити через 10 днів.

Увага! Протипоказано вживати горіхи людям з алергією на горіхи та білок, нестравністю шлунка й кишковими розладами, підвищеним зсіданням крові. Зуби потрібно відразу чистити зубною пастою, щоб не руйнувати емаль.

Зберігають горіхи в шкаралупі, в герметичних контейнерах, у холодильнику – півроку, а в морозилці – цілий рік. Очищені ядра треба зберігати в холодильнику чи в прохолодному, але сухому місці.

Лариса ЛУКАЩУК

ФОРМУЛУ КРОВІ ПОКРАЩИТЬ АЙВА

Айва – запашний фрукт круглої або грушоподібної форми, із жовтуватою шкіркою. У свіжому вигляді зазвичай твердий та кислий. Ареал зростання цього фрукту здебільшого охоплює Кавказ, Закавказзя та Середню Азію, але він так само добре освоївся по всьому Середземномор'ї у центральних районах Європи. Однак, крім дивного аромату та незвичайного смаку, айва відрізняється цілою низкою цілющих властивостей.

Археологи встановили, що айва є одним з найдавніших рослин, які були «приручені» людиною. У Стародавній Греції, наприклад, її вважали даром богів та обов'язково давали скуштувати плоди молодят, адже вважали, айву фруктом Афродіти – богині кохання та краси.

Стародавні лікарі ретельно вивчали та описували її корисні властивості. Так, відомий лікар

Середньовіччя Авіценна відкрив, що для відновлення печінки слід з'їдати раз на день пюре з двох запечених плодів, а при внутрішній кровотечі, навпаки, вживати сирі, подрібнені плоди айви. Щоб уникнути депресії, необхідно ласувати айвовим варенням на десерт. Крім того, для загального поліпшення настрою бажано, щоб у спальні завжди були присутні вази з цими фруктами.

Сучасні вчені підтверджують, що ефірні олії, які містяться у великих кількостях в шкірках айви, є сильнодіючими антидепресантами. Але це не єдина її корисна властивість. Айва так само є загальнозміцнювальним, сечогінним, в'язучим, противиразковим і протибактеріальним фруктом. Його свіжі плоди можна використовувати як засіб для виведення жовчі з організму.

Завдяки високій концентрації легко засвоюваного заліза в плодах айва радикально покращує формулу крові, швидко відновлює гемоглобін і запобігає анемії. Спробуйте такий рецепт. Змі-

шайте в блендері рівні частини плодів айви (без шкірки та насіння), курагу й мед. Отриману суміш слід зберігати в холодильнику та вживати тричі на день по столовій ложці. Цю смакоту буде корисно для вагітних жінок, а та-

кож для людей, які працюють на шкідливих для здоров'я виробництвах або перенесли хірургічні втручання, що призвели до великої крововтрати.

Проте бажано звернути увагу

на деякі критерії, за якими слід правильно обирати айву. Для початку переконайтеся, що фрукти великі, щільні, з рівномірною жовтою шкіркою без зелених плям. Не беріть айву з впадинами, інакше вона буде

швидко псуватися. Нести додому фрукти рекомендують в окремому пакеті, адже цей фрукт дуже чутливий до ударів. Айва може зберігатися до 60 днів. Єдине, що треба зробити – це

загорнути кожен плід в поліетилен і поставити в холодильник. Чим довше фрукти лежать, тим стають смачнішими, духмянішими та м'якшими, у плодах збільшується вміст цукру та кислот, при цьому зникає терпкий смак.

У нашій кухні немає традиції готувати м'ясні страви з айвою, як, наприклад, в Марокко. Зате варення, компоти, випічка з айвою подобається багатьом. Джеми, пастила, мармелад з айви користуються великою популярністю в багатьох народів. Не випадково слово «мармелад» звучить португальською як «marmelada» і перекладається як варення винятково з айви.

Більшість плодів айви занадто тверді, щоб їсти їх у сирому вигляді, зате печена айва чудова. Тривала температурна обробка додасть цим азійським фруктам червонуватий відтінок, від світло-рожевого до насиченого фіолетового, при цьому фрукти стають набагато солодшими й смачнішими.

Лілія ЛУКАШ

ОБ'ЄКТИВ

Марія ГАЛУШКО (ліворуч), Дар'я ГЛОВАЦЬКА (праворуч), студентки медичного факультету

Світлини Миколи ВАСИЛЕЧКА

ФОТОВИСТАВКА

«ЧОТИРИ ГРАНІ ДОНЕЧЧИНИ» – В ТНМУ

Упродовж тижня в приміщенні адміністративно-корпусу ТНМУ тривала фотовиставка «Чотири грані Донеччини». Відбулася ця мистецька подія за сприяння креативного кластеру «На пошті», який люб'язно надав матеріали для заходу. Ідея проведення такої експозиції в містах України належить журналістці сайту «РБК-Україна» й керівниці громадської організації «VATRA» Анастасії Рокитній.

На виставці представлені світлини з фронту, що засвідчують хід сучасної російсько-української повномасштабної війни. У кожного з чотирьох фотомитців – власний напрямок: воєнна кореспондентка Анастасія Рокитна («РБК-Україна») висвітлює «Грань дружби та вірності» на фронті, її колега Віталій Носач («РБК-Україна») – «Грань жорстокості війни», воєнна кореспондентка Христина Луцик (телеканал «Прямий» та Radio Chicago UA) – «Грань буденності на лінії вогню», а бойовий офіцер Володимир Черняк – «Грань: військовий як особистість».

Основна мета виставки «Чотири грані Донеччини» – продемонструвати насамперед українцям, які проживають там, де не так сильно відчутна війна, її наслідки, показати людей, які працюють для Перемоги, та розповісти, що відбувається в регіонах України, які найбільше постраждали від війни.

«Можна багато розказувати, що, де й як у нас робиться, але можна раз побачити – й стає все відразу зрозуміло. Тож завдання цієї виставки передусім інформаційне: донести до людей всю правду про війну, привернути увагу до цих подій та наголосити на ролі військових, – заува-

жила під час відвідин студентами експозиції «Чотири грані Донеччини» керівниця Центру виховної роботи та культурного розвитку Марта Руденко. Вона повідомила їм, що, власне, й громадську організацію «VATRA» створили саме для того, аби привертати увагу до злочинів росіян і на весь світ демонструвати, що це не фейк і не вигадка. Куди заходять російські танки – там починається велика біда, до того

З матеріалами фотовиставки студентів ознайомлює керівниця Центру виховної роботи та культурного розвитку Марта РУДЕНКО

ж – у будь-якому куточку світу. Тож треба, щоб світ про це знав і не забував.

Марта Руденко наголосила, що зараз ми є свідками історії, свідками дуже важкого періоду в нашому житті, але твердо знаємо, що все врешті закінчиться, в нас буде наша Україна, та для цього треба докласти максимум зусиль. І надзвичайно важливий момент – не забувати про ці події, щоб більше ніколи не допустити їх повторення, адже, на жаль, таке в нашій історії вже було не раз.

Ділячись власними враженнями від перегляду виставки, студенти не могли стримувати сліз. Вони зізнаються, що переглядати такі світлини насправді непросто. «Усвідомлюєш, що там так страждають люди, помирають чийсь батьки, брати, сестри... Більшість з них, як і ми, навіть подумати не могли, що зараз, у сучасному світі, може бути така страшна війна, – мовить Діана Григоршин, яка навчається на другому курсі за спеціальністю «Парамедик». – Коли думаєш про те, що гинуть діти, гинуть наші ровесники, які вже не побачать цієї красивої осені, не зустрінуть весну – охоплює розпач. Гинуть через ракети та обстріли в центрі Європи! Мозок просто відмовляється це сприймати».

«Для мене все це теж дуже важко, – додає її одногрупниця Олександра Бульбенюк. – Важко слухати, важко дивитися. Кожна світлина – наче душа. Я дуже емоційна людина, тому справді, як зауважила

Марта Ігорівна Руденко, іноді ловлю себе на тому, що не хочу дивитися фото з війни, надто боляче. Але треба. Треба дивитися, запам'ятовувати. Адже це твориться в мене в країні! Нам, молоді, творити її майбутнє, й щоб нашому поколінню не наробити далі помилок, треба добре зафіксувати все, що відбувається зараз. І зокрема, такі фотовиставки цьому якнайкраще допомагають».

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА Світлина Надії ОЛІЙНИК

Відповіді у наступному числі газети СКАНВОРД

1.	2. Різне виснаження організму	3. Зневоднення	4. Розділ оториноларингології	5. Прилад для працесування
6. Цукор + фруктозний сік	7. Заперечна частка	8. Чеська гривня	9.	10. Завжди проти добра
11. Зелене царство природи	12. Місто у Білорусі	13. Забава	14. Пливаюча льодова гора	15. Орган правосуддя
16. «Лен-селе гва	17. Наврто-продукт	18. Острів в Індонезії	19. Сотка	20. Російський фокусник
21.	22. Викривлення хребта	23. Пальма	24. Опи-кун Ісуа	25. Народна казка
26. Віщій князь	27. Горе	28. Англ. дворянин	29. Запальна слинної залози	30. Князь на Близькому Сході
31. Батько детективу	32. ...де Молассан	33. Історико-графічна область в Україні	34. Кау-конище дерево	35. Рівнова-
36. «Франц-юрок	37. Країна в Азії	38. Моторний парубок	39. Звук у музиці	40. Одна з муз
41. Грінджоли	42. Балка	43. Ознака характеру	44. Товар на аукціоні	45.
46. Старогреч. комедіограф	47. Квітка, сорт цукорок	48.	49. Індійська народність Мексики	50. Прянощі
51. Ім'я Шухевича	52. Журнальний клич	53. Нім. фізик	54. Латинська літера	55. Провінція в Канаді
56. Канат	57. Урочище звання вечір	58. Батько «Капітана Немо»	59. Автор роману «Хмельницький»	60. Партія гри в теніс
61. Сполучник	62. Бойовий клич	63.	64.	65.

Відповіді на сканворд, розміщені у № 18, 2023 р.

- Кіш. 2. Мазепи. 3. Булава. 4. Море. 5. Чайка. 6. Уран. 7. Агапіт. 8. Артерія. 9. Куринь. 10. Шар. 11. Амарант. 12. Реле. 13. Ура. 14. Рак. 15. Ада. 16. Атлет. 17. Неп. 18. Літр. 19. Ар. 20. «Тронка». 21. Рада. 22. Щек. 23. Есхіл. 24. Хрін. 25. Сеул. 26. Ікар. 27. Ніт. 28. Ліга. 29. Гол. 30. Лі. 31. Яремчук. 32. Іго. 33. Іф. 34. Галичина. 35. Ротань. 36. Янгол. 37. Грім. 38. Сміх. 39. Рев. 40. Каас. 41. Колір. 42. Го. 43. Фенікс. 44. Етил. 45. Мім. 46. Азот. 47. Кімоно. 48. Мі. 49. Тиса. 50. Че. 51. Мер. 52. Алла. 53. Слава. 54. Мох. 55. НЗ. 56. Ас. 57. Су. 58. Кличко. 59. Клен. 60. Рок. 61. Каденюк. 62. Пастка. 63. Аорта. 64. Вуаль. 65. Кекс. 66. «Вир». 67. Лот. 68. Урта. 69. Тло. 70. Борсук. 71. Ступка. 72. Ака. 73. НАСА. 74. «Рено». 75. Урок. 76. Скат. 77. Сосна. 78. Такт. 79. Акт. 80. Уступ. 81. Неон. 82. Дно. 83. Туз. 84. Ге. 85. Як. 86. Копа. 87. Травма. 88. Ом. 89. Па. 90. Ян. 91. За. 92. Довженко.